

Udruge za promicanje filozofije

GODIŠNJA KONFERENCIJA UDRUGE ZA PROMICANJE FILOZOFIJE 2017.

Klasični i suvremeni filozofski problemi

PROGRAM I SAŽETCI

**Samobor (Hotel "Lavica")
1. prosinca 2017.**

PROGRAM

09.55-10.00

Otvaranje konferencije i pozdravne riječi

10.00-11.00

NEVEN SESARDIĆ, Povijest filozofije kao učitavanje: slučaj Tales

ANA GAVRAN MILOŠ, Aristotel o sreći i prijateljstvu

PAVEL GREGORIĆ, Leibniz i Clarke: dva shvaćanja slobode volje

11.00-11.30

Stanka za kavu

11.30-12.50

MATKO GJURAŠIN / DAVOR PEĆNJAK, O Novom Argumentu posljedice

ANA BUTKOVIĆ, Filozofska metoda i "problem intuicija"

BORAN BERČIĆ, Ispostavilo se da sam bio u pravu

DUŠAN DOŽUDIĆ, Što je upravni govor?

12.50-14.30

Stanka za ručak / Turistički obilazak središta Samobora

14.30-15.30

BRUNO PUŠIĆ, Argument protiv uvođenja dozvola za roditeljstvo

MATEJ SUŠNIK, Život na vagi

TVRTKO JOLIĆ, Normativna asimetrija

15.30-16.00

Stanka za kavu

16.00-17.00

TOMISLAV BRACANOVIĆ, Artificijelni moralni agenti

TOMISLAV JANOVIĆ, Pripisivanje intencionalnosti u individualnom i grupnom ponašanju

MIHOVIL LUKIĆ, O relevantnosti svijesti za moralni status

17.30-18.30

Godišnja skupština Udruge za promicanje filozofije

19.00

Večera za sudionike konferencije u restoranu hotela "Lavica"

SAŽETCI

Ispostavilo se da sam bio u pravu

BORAN BERČIĆ

Odsjek za filozofiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Postoje izrazi kao: “Daljnji razvoj događaja dao mi je za pravo”, ili “Ispostavilo se da sam bio u pravu”, ili “Vrijeme je pokazalo da sam bio u pravu”. Kako shvatiti te izraze? Dakle, odlučio sam nešto, tvrdio ili procijenio u t1, a onda se tek kasnije u t2 ispostavilo da sam u t1 bio u pravu. To znači da kada sam odlučivao u t1 još uvijek nisam bio ni u pravu ni u krivu, nego da je moja odluka iz t1 postala ispravna tek u t2 (kada se dogodilo to o čemu sam odlučivao u t1). No je li ovo moguće? Kako to ispravnost doputuje do prošlosti? S jedne strane, izgleda da sva svojstva koja odluka ima mora imati u trenutku donošenja. S druge strane, izgleda da postaje ispravna tek kada se dogodi ono o čemu je bila. Jurjako misli da je stvar možda epistemička: da je odluka već u trenutku donošenja ispravna ili pogrešna, ali da mi to još ne znamo. Mi to saznamo u t2 pa onda imamo pogrešan dojam da je postala ispravna tek u t2, a zapravo je već u t1 bila ispravna ili pogrešna samo što mi to nismo znali do t2. No izgleda da ovo neće proći jer je odluka postala ispravna ili pogrešna tek kada se dogodio relevantni događaj. Jedna je opcija da se radi o sreći i da “ispostavilo se da sam bio u pravu” samo znači da sam imao sreće. No izgleda da ni ovo neće ići, izgleda da je moja odluka postala ispravna time što se dogodio relevantan događaj. Malatesti misli da izraz “ispostavilo se da sam bio u pravu” implicira da sam u t1 bio racionalan i dobro informiran. To je točno, izraz to sugerira, ali izgleda da tvrdi više od toga, da je moja odluka postala ispravna u t2. Malatesti ima zgodnu analogiju: Krenuo sam na put do Zagreba, ali ne znam jesam li krenuo na put do Zagreba sve dok ne stignem do Zagreba. Tek kada stignem do Zagreba, tek onda znam da je početak puta bio početak puta do Zagreba. Da se auto pokvario u Delnicama, to onda ne bi bio put do Zagreba i ne bi bio početak puta do Zagreba. Od tradicionalnih filozofskih problema ovdje su relevantna dva: buduće kontingencije i moralna sreća. Što mislite, je li moguće da se u t2 ispostavi da je odluka iz t1 bila ispravna (već u t1), a da do t2 nije još bila ni ispravna ni neispravna (u t1). Može li naknadno dobiti svojstvo?

Artificijelni moralni agenti

TOMISLAV BRACANOVIĆ

Odsjek za filozofiju, Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji

Visoko autonomni strojevi – kao što su samovozeći automobili, društveni i uslužni roboti i autonomne kuće – u bliskoj će budućnosti imati sposobnost moralnog odlučivanja ili barem etičkog reguliranja vlastitog funkcioniranja. Izlaganje će se usredotočiti na pitanje je li opravdano takve artificijelne tvorevine smatrati moralnim agentima (djelatnicima) usporedivim s prirodnim moralnim agentima kao što su ljudi. Analizom argumenata iz literature – poput onih koji se pozivaju na slobodu volje, osobni identitet ili prirodnost kao na distinktivna obilježja ljudskog moralnog djelatništva (*agency*) –

pokazat će se da razliku između artifičijelnih i prirodnih moralnih agenata nije jednostavno povući.

Filozofska metoda i “problem intuicija”

ANA BUTKOVIĆ

Odsjek za filozofiju, Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji

Intuicijska metodologija, odnosno metoda pozivanja na intuicije o hipotetičkim slučajevima opisanima misaonim eksperimentima, tradicionalno shvaćena kao metoda svojstvena analitičkoj filozofiji, u posljednje je vrijeme predmetom mnogobrojnih kritika. “Problem intuicija” na taj se način preselio s epistemološke na metafilozofsku razinu gdje se razmatra jesu li i trebaju li intuicije biti dokazna građa u filozofiji. S jedne strane, predstavnici eksperimentalne filozofije tvrde da su intuicije nevjerodostojne jer su pod utjecajem epistemički irelevantnih faktora te da ih, stoga, ne bismo smjeli koristiti kao dokaznu građu. S druge strane, sve je više filozofa koji tvrde da filozofija uopće nije o intuicijama te da se autori misaonih eksperimenata u svojim tekstovima uopće ne pozivaju na intuicije kao dokaznu građu. U ovom ću izlaganju razmotriti možemo li uopće na metafilozofskoj razini govoriti o “problemu intuicija” ako prije toga nismo odgovorili na relevantna pitanja o intuicijama na epistemološkoj razini.

Što je upravni govor?

DUŠAN DOŽUDIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Pokušaj preciznije karakterizacije upravnog govora otkriva niz nejasnih stvari te nameće neka zanimljiva pitanja, dodatno potencirana objašnjenjima upravnog govora kakva možemo naći u hrvatskim gramatičkim i pravopisnim priručnicima. Prije svega nije potpuno jasno što se sve može (ili treba) nazvati upravnim govorom te po kojim kriterijima to treba odlučiti. Uz to, pitanje je i u kakvoj je vezi upravni govor s riječima i rečenicama u navodnim znakovima koje se tipično ne bi smatralo upravnim govorom, kao i u kakvom su odnosu upravni i neupravni govor. U svom izlaganju ukazat ću na neke prijeporne točke vezane uz upravni govor te obrazložiti što ih čini prijepornima i koja semantička i metafizička pitanja one otvaraju.

Aristotel o sreći i prijateljstvu

ANA GAVRAN MILOŠ

Odsjek za filozofiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Temeljni problem kojim se bavim u radu tiče se odnosa između težnje za ostvarenjem individualne sreće ili dobrobiti i brige za druge, odnosno pitanja kako pomiriti egoističnu težnju za vlastitom dobrobiti s dobrobiti drugih u zajednici i brigom za druge. Rasprava o sreći i odnosu prema drugima posebno je važna u kontekstu antičke etike. Antička etika raspravu o dobrobiti drugih uvodi kroz dva ključna pojma, prijateljstvo

(*philia*) i pravednost, a ja ću se u radu fokusirati na prvi. Naime, antički koncept prijateljstva je puno širi od današnjeg shvaćanja prijateljstva kao privatnog i intimnog odnosa s drugima koje pri tome sami odabiremo. *Philia* upravo uključuje i odnose koje ne biramo, poput obiteljskih odnosa, ali i one koji nužno nisu intimni, poput odnosa s kolegama s posla. Iz tog razloga, prijateljstvo trebamo razumjeti kao odnos predanosti određenim ljudima, u kojem predanost možemo osjećati jednako i u intimnim, ali i formalnim odnosima. Ono što posebno želim ispitati jest način na koji se ovakav koncept prijateljstva može protegnuti do te mjere da uključi i brigu o drugim članovima naše zajednice, to jest brigu o sugrađanima. U tom kontekstu pozvat ću se na Aristotelovu raspravu o prijateljstvu i tvrditi da Aristotelov koncept prijateljstva, a posebice *politike philia* predstavlja dobar okvir za premošćivanje jaza između samointeresne koncepcije dobrobiti i dobrobiti drugih. Tvrdit ću da Aristotelov pojam prijateljstva pokazuje kako težnja za ostvarenjem dobrobiti drugih postaje ujedno i naš interes, te stoga briga za druge postaje manifestacija ostvarenja individualne sreće.

O Novom Argumentu posljedice

MATKO GJURAŠIN

Zagreb

DAVOR PEĆNJAK

Institut za filozofiju, Zagreb

Argument posljedice za nespojivost slobode volje i determinizma sadrži premisu da je posljedica determinizma to što su naše radnje učinci događaja iz daleke prošlosti, kada još nismo postojali. Jedan od prigovora Argumentu jest taj da ne adresira slučaj tzv. praiskonskih djelatnika, hipotetskih djelatnika koji postoje od prvog trenutka (ili u svakom trenutku vremena) i čije radnje nisu učinci događaja iz daleke prošlosti, te stoga ne uspijeva dokazati nužnu nespojivost slobode volje i determinizma. Kao reakciju na taj prigovor razvili smo varijantu Argumenta posljedice koja pokazuje zašto i praiskonski djelatnici nemaju slobodu volje u determinističkom svijetu.

Leibniz i Clarke: dva shvaćanja slobode volje

PAVEL GREGORIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

U znamenitoj prepisci između Leibniza i Clarkea iz 1715. i 1716. godine, jedan od prijepora ticao se razumijevanja slobode volje. Leibniz zastupa kompatibilističko shvaćanje slobode volje, prema kojemu je djelatnik obdaren razumom i voljom usporediv s tezuljom: naime, kao što se krakovi tezulje neće pokrenuti ni u jednu ni u drugu stranu ako su težine na krakovima vage potpuno jednake, isto tako se ni djelatnik neće pokrenuti ni na jedan određeni način ako za to nema dovoljan razlog. Clarke prigovara takvom poimanju i zastupa inkompatibilističko shvaćanje prema kojemu je bit slobode volje upravo u sposobnosti da se djelatnik pokrene na određeni način čak i kad za to nema dovoljan razlog. U ovom izlaganju izložit ću dva sukobljena shvaćanja slobode volje i identificirati teorijsku pozadinu i motivaciju svakog od tih dviju shvaćanja.

Pripisivanje intencionalnosti u individualnom i grupnom ponašanju

TOMISLAV JANOVIĆ

Odsjek za filozofiju, Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji

U izlaganju ću kratko izložiti model pučkopsihološkog objašnjenja ponašanja Bertrama Mallea, upozoriti na neke probleme s tim modelom te ispitati u kojoj se mjeri on može primijeniti na grupno ponašanje.

Normativna asimetrija

TVRTKO JOLIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

U suvremenoj filozofiji rašireno je mišljenje da su pojedinci ti kojima pripadaju prava i da je država ta koja ima dužnost osigurati pojedincima ta prava. S druge strane, mnogi smatraju da države nemaju prava koja su pojedinci dužni čuvati i ispunjavati. U najboljem slučaju, države imaju derivativna prava koja stječu kao instrumenti za očuvanje intrinzičnih prava pojedinaca. U svojem izlaganju razmotrit ću održivost ovakve normativne asimetrije između individualnih i skupnih djelatnika.

O relevantnosti svijesti za moralni status

MIHOVIL LUKIĆ

Zagreb

Kod suvremenih praktičnih etičara popularna razlika između onih bića koja imaju moralni status i onih bića koja nemaju moralni status je posjedovanje ili neposjedovanje svijesti. Moralni status imaju samo ona bića koja su svjesna. Nakon što ukažem na neke primjere korištenja pojma svijesti u raspravama iz praktične etike, pokazat ću kako se mogu raščlaniti pučki pojmovi svijesti i moralnog statusa. Nakon toga prikazat ću rješenja nekolicine suvremenih etičara koji su u posljednjih desetak godina pokušali detaljnije analizirati relevantnost svijesti za moralni status. Na kraju ću iznijeti vlastito mišljenje o smjeru u kojem bi trebalo ići rješavanje problema odnosa svijesti i moralnog statusa.

Argument protiv uvođenja dozvola za roditeljstvo

BRUNO PUŠIĆ

Zagreb

LaFollette smatra kako je najbolji način zaštite djece od roditeljskog zlostavljanja i zanemarivanja uvođenje dozvola za roditeljstvo potencijalnim roditeljima. U ovom izlaganju razmotrit ću LaFolletteov prijedlog uzimajući u obzir činjenice i podatke koji se odnose na zlostavljanje i zanemarivanje djece. Argumentirat ću da (a) roditeljstvo kao

profesija ne ispunjava treći LaFolletteov kriterij za uvođenje dozvola koji glasi “Dobrobit programa licenciranja je veća od bilo kojih teorijskih razloga protiv njega” (LaFollette 2010, 328), (b) LaFolletteov program licenciranja izložio bi nepotrebnim testiranjima preveliki broj ljudi i (c) roditeljstvo se ne može uspoređivati s profesijama za koje je uobičajeno izdavanje dozvola.

Povijest filozofije kao učitavanje: slučaj Tales

NEVEN SESARDIĆ

Zagreb

Često se kaže da je filozofija počela s Talesom, ali nije jasno koji je zapravo bio njegov doprinos filozofiji. U odgovoru na to pitanje ima više spekulacija nego činjeničnih argumenata.

Život na vagi

MATEJ SUŠNIK

Institut za filozofiju, Zagreb

U radu raspravljam o moralno konfliktnim situacijama u kojima osoba mora odabrati hoće li spasiti veći ili manji broj ljudi. Priklanjam se onoj grupi autora koji tvrde da rješenje nije očigledno kao što se može činiti na prvi pogled.

Organizacijski odbor konferencije

Ana Butković (*predsjednica*), Tomislav Bračanović (*tajnik*),
Tvrтко Jolić, Dragana Sekulić

www.upf.hr
